

Een regionale opsplitsing van de sociale balansen

Nationale Bank van België (2004). *De sociale balans 2003*, Economisch Tijdschrift 4-2004.

Voor het eerst heeft de Nationale Bank van België de sociale balansen vanuit een nieuwe invalshoek geanalyseerd, namelijk op basis van de opsplitsing van de ondernemingen naar het gewest waarin ze zijn gevestigd. De analyse betreft de boekjaren 1998 tot 2002. Na de beschrijving van de voor de regionalisatie van de sociale balansen gebruikte methodologie, worden in dit artikel de resultaten inzake opleiding onder de loep genomen.

Elk jaar publiceert de Nationale Bank van België in het najaarsnummer van het Economisch Tijdschrift een artikel dat de voornaamste resultaten van de sociale balansen van het voorgaande jaar commentarieert. In 2004 werd, naast de traditionele analyse – in dit geval voor het boekjaar 2003 –, een regionale opsplitsing van de sociale balansen voor de boekjaren 1998 tot 2002 behandeld. De analyse van de resultaten ervan betreft verschillende thema's: arbeidsduur, arbeidskosten, aard van de arbeidsovereenkomsten (deeltijdarbeid, uitzendarbeid, tijdelijke arbeidsovereenkomsten) en opleiding. Al deze aspecten zijn opgenomen in het in het Economisch Tijdschrift verschenen artikel. Deze publicatie, daarentegen, betreft enkel een beschrijving van de voor de regionalisatie van de sociale balansen gebruikte methodologie en van de eruit voortvloeiende structuur van de regionale werkgelegenheid, evenals de resultaten met betrekking tot het opleidingsbeleid in de verschillende gewesten.

Methodologie

De voor de regionale opsplitsing gebruikte methode bestaat erin dat de volledige sociale balans van een in verschillende gewesten actieve (multiregionale) onderneming wordt toegewezen aan de regio waarin zij het grootste aantal arbeidsplaatsen registreert. Dit gebeurt op basis van de gegevens die de RSZ verzamelt in zijn vestigingenbestand, dat is opgesteld op 30 juni van het betreffende boekjaar. Voor de bedrijven waarvan alle vestigingen zich in een en hetzelfde gewest bevinden, de uniregionale ondernemingen, ligt de toewijzing aan een gewest voor de hand.

In 2002 waren er 70 615 *uniregionale ondernemingen*, of 98,5% van alle bedrijven die voor dat boekjaar een sociale balans hadden neergelegd. Deze vennootschappen zijn doorgaans vrij klein: gemiddeld hadden ze minder dan 20 werknemers in dienst, terwijl de ondernemingen die in meer dan één gewest zijn gevestigd (de zogenaamde multiregionale ondernemingen) gemiddeld 460 personeelsleden telden.

Van de 1 067 *multiregionale ondernemingen* werden er 535 toegewezen aan Vlaanderen. Deze vennootschappen stonden in voor 26,2% van het totale aantal werknemers van de Vlaamse (uni- en multiregionale) ondernemingen. In Wallonië en Brussel waren er respectievelijk 221 en 311 multiregionale ondernemingen. Zij vertegenwoordigden respec-

tievelijk 16,1% en 42% van de werknemers die in de sociale balansen van de aan deze twee gewesten toegewezen ondernemingen werden geregistreerd. Nog steeds voor het boekjaar 2002 beliep de werkgelegenheid in de Waalse multiregionale ondernemingen gemiddeld 271 personen; hun Brusselse en Vlaamse tegenhangers telden gemiddeld respectievelijk 407 en 570 werknemers.

Deze methode van regionale meerderheidsverdeling leidt vanzelfsprekend tot *vertekeningen* in de opsplitsing van de werkgelegenheid. Indien, zoals in de nationale rekeningen, een proportionele opsplitsing toegepast zou zijn, zou het Vlaams Gewest 1 093 000 banen tellen, dit is bijna 69 000 minder dan volgens de in dit artikel gebruikte methode. De werkgelegenheid in het Waals Gewest zou dan weer 61 000 eenheden hoger liggen en het Brussels Gewest zou meer dan 7 000 banen extra laten optekenen. Deze verschillen vloeien grotendeels voort uit het feit dat de over het hele Belgische grondgebied actieve ondernemingen bij de meerderheidsverdeling voornamelijk toegewezen worden aan Vlaanderen, dat 44% van het grondgebied omvat, maar waar op 1 januari 2004 58% van de Belgische bevolking woonde. Andere ondernemingen, daarentegen, die hun hoofdzetel hebben in het Brussels Gewest, waar een groot aantal diensten en dus werknemers zijn gecentraliseerd, worden aan dit gewest toegewezen.

Niettemin kreeg de methode van meerderheidsopsplitsing de voorkeur boven die op basis van een proportionele verdeelsleutel. Het is op dit ogenblik immers niet mogelijk een relevante verdeelsleutel te berekenen voor alle variabelen van de sociale balans, zoals het arbeidsstelsel, het soort arbeids-overeenkomst, het aantal uitzendkrachten of de permanente vorming. De attitudes van de ondernemingen ten aanzien van die materies kunnen evenwel aanzienlijk verschillen van het ene gewest tot het andere, afhankelijk van de specifieke kenmerken van elke vestiging en, eventueel, het beschikbare werkaanbod.

Deze vertekeningen, die het gevolg zijn van een ongelijke verdeling van het grondgebied, de bevolking en de economische activiteit van het land over de drie gewesten, nopen tot enig voorbehoud bij de interpretatie van de resultaten. Om die reden wordt telkens een onderscheid gemaakt tussen

uniregionale en multiregionale ondernemingen. Het is derhalve steeds mogelijk een vergelijking te maken tussen de specifieke regionale kenmerken van de ondernemingen die slechts in een van de drie gewesten van het land gevestigd zijn, zonder dat deze resultaten beïnvloed worden door die van de veelal grotere multiregionale ondernemingen, die vaak in de drie gewesten actief zijn.

Structuur van de regionale werkgelegenheid

De regionale verdeling van de sociale balansen brengt enkele specifieke economische kenmerken van de gewesten aan het licht.

Bij de *uniregionale ondernemingen* onderscheidt Brussel zich door een aanzienlijke concentratie van de activiteit in de bedrijfstakken 'financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven' en 'handel, vervoer en communicatie', die elk zowat 30% van de totale werkgelegenheid vertegenwoordigen. De bedrijfstak 'overige diensten' staat in voor een vierde van het totale aantal werknemers en de nijverheid voor 11%, terwijl de bouw een marginale activiteitssector blijft (4%) en er, weinig verrassend, in de landbouw nagenoeg geen werkgelegenheid is.

De opsplitsing van de uniregionale Vlaamse en Waalse ondernemingen naar bedrijfstak vertoont op een aantal punten sterke gelijkenissen: de bedrijfstak 'handel, vervoer en communicatie' vertegenwoordigt er 25% van de totale werkgelegenheid, de bouwsector en de tak 'financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven' 8% tot 11% en de landbouw minder dan 1%. De werkgelegenheid in de nijverheid is daarentegen goed voor 34% van het totaal in Vlaanderen, tegen slechts 28% in Wallonië. Voorts staat de branche 'overige diensten' in voor 21% van de Vlaamse werkgelegenheid en voor 28% van de Waalse. Hoewel de subbranche 'collectieve, sociale en persoonlijke diensten' verhoudingsgewijs even belangrijk is in de twee gewesten, is die van de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening relatief belangrijker in Wallonië.

De opsplitsing naar bedrijfstak van de werkgelegenheid in de *multiregionale ondernemingen*

Tabel 1.

Structuur van de werkgelegenheid naar gewest en naar bedrijfstak (België; 2002)

	Uniregionale ondernemingen			Multiregionale ondernemingen			België
	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	
Landbouw (1)	0,1	0,7	0,6	0,0	0,0	0,0	0,5
Nijverheid	10,8	33,7	28,0	7,4	22,2	43,3	27,2
Bouw	3,6	8,4	10,4	5,0	3,9	8,7	7,3
Handel, vervoer en communicatie	30,7	25,2	25,1	29,9	53,3	26,3	30,7
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	30,0	10,7	7,7	55,4	13,7	16,0	15,8
Overige diensten	24,8	21,3	28,1	2,3	6,9	5,7	18,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(1) Weinig representatieve gegevens gelet op het grote aantal werknemers in dienst van zelfstandigen die geen sociale balans moeten neerleggen.

Bron: NBB (sociale balansen)

weerspiegelt ten dele de vertekeningen ten gevolge van de regionale opsplitsingsmethode. Meer dan de helft van de werknemers van de hoofdzakelijk in Brussel gevestigde multiregionale ondernemingen is actief in de bedrijfstak 'financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven', voornamelijk als gevolg van de concentratie van de hoofdzetels van banken en verzekeringsmaatschappijen in de hoofdstad. De toewijzing aan het Vlaams Gewest van de grootste ondernemingen in de handel en in vervoer en communicatie ligt ten grondslag aan de aanzienlijke densiteit (53%) van de Vlaamse multiregionale werkgelegenheid in die bedrijfstak, terwijl die branche in Wallonië nauwelijks 26% van de banen vertegenwoordigt. De nijverheid daarentegen, staat in voor 43% van de multiregionale werkgelegenheid in Wallonië, tegen slechts 22% in Vlaanderen. Ook de bouwsector is relatief sterker ontwikkeld in Wallonië en hetzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor de 'financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven'.

Opleiding

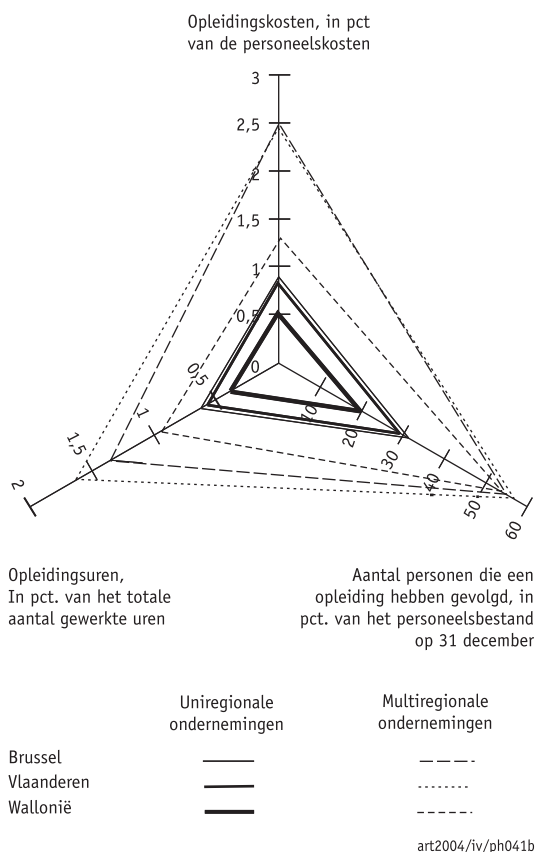
Hoewel de aard van de activiteit het opleidingsbeleid van de ondernemingen beïnvloedt, zijn de verschillen tussen de bedrijven vooral toe te schrijven

aan hun omvang. Er bestaan immers sterke verschillen tussen het peil van de opleidingsindicatoren voor de – grote – multiregionale ondernemingen en voor de – kleinere – uniregionale bedrijven. De omvang verklaart echter niet alle verschillen. Voor alle opleidingsindicatoren liggen de resultaten van de Waalse *uniregionale ondernemingen* immers vrijwel systematisch onder die van de qua omvang en activiteit vergelijkbare Vlaamse en Brusselse bedrijven. Zo is de participatie aan opleiding, ongeacht de bedrijfstak, lager, en soms veel lager, in de Waalse ondernemingen dan in de beide andere gewesten. Een dergelijke achterstand is ook merkbaar voor de relatieve opleidingsduur en de relatieve kosten daarvan (zie figuur 1).

Voor de laatstgenoemde twee indicatoren doen de Waalse *multiregionale ondernemingen* het ook bedeutend minder goed dan de Vlaamse en de Brusselse tegenhangers (zie figuur 1). De verschillen zijn wellicht gedeeltelijk toe te schrijven aan de kleinere omvang van de Waalse ondernemingen: de ecarts tussen de ondernemingen voor wat de in uren en in budget uitgedrukte opleidingsinspanningen betreft, zijn immers veel groter dan die inzake participatiegraad. Ook de bedrijfstak speelt voor de multiregionale ondernemingen echter een doorslaggevende rol. De ondernemingen uit de subbranches 'financiële dienstverlening en verzeke-

Figuur 1.

De permanente vorming in de ondernemingen in 2002: verduidelijking van de regionale verschillen (procenten, totale populatie)

Bron: NBB (sociale balansen)

ringen' (die voornamelijk in Brussel gevestigd zijn) en 'vervoer en communicatie' (toegerekend aan het Vlaams Gewest) zijn immers grote verbruikers van opleidingen, terwijl de nijverheid (de verhoudingsgewijs belangrijkste bedrijfstak in Wallonië) ter zake minder besteedt.

In 2002 deelden 5 200 ondernemingen informatie mee over hun opleidingsbeleid, dat is 7,3% van het totale aantal vennootschappen die een sociale balans neerlegden. In de *uniregionale ondernemingen* lag het **aantal ondernemingen met opleidingsactiviteiten** in de buurt van 7% van het totaal in Vlaanderen en Brussel, maar in Wallonië bedroeg dat aandeel minder dan 5% (zie tabel 1).

Ter vergelijking, ongeveer de helft van de *multiregionale vennootschappen* gaven in hun sociale balans aan inspanningen voor opleiding te verrichten. In 2001 was het aandeel van multiregionale ondernemingen met opleidingsactiviteiten identiek in het Vlaams en het Waals Gewest, terwijl de Waalse multiregionale ondernemingen gemiddeld de helft kleiner zijn dan hun Vlaamse tegenhangers. In 2002 is echter een verschil ontstaan. Het aandeel van de ondernemingen die opleidingen verstrekken, werd immers groter in Vlaanderen (49,7%) en kleiner in Wallonië (46,6%). Het blijft er echter hoger dan in Brussel, waar dat aandeel 45,7% beliep.

In de Waalse *uniregionale ondernemingen* nam **het aandeel van de opgeleide werknemers, uitgedrukt in procenten van het personeelsbestand op 31 december**, tussen 1998 en 2002 met 3,5 procentpunten toe. Deze stijging was echter onvoldoende om de achterstand ten opzichte van de beide andere gewesten weg te werken. In 2002 bedroeg de participatiegraad aan opleiding 29,7% in Vlaanderen en 31,3% in Brussel, terwijl hij in Wallonië nog iets minder dan 20% beliep.

Voor de *multiregionale ondernemingen* is deze participatiegraad evenwel zeer sterk vergelijkbaar in de verschillende gewesten. In dat verband gaf Wallonië een opmerkelijke vooruitgang te zien, aangezien het aandeel van de werknemers die een opleiding volgden tussen 1998 en 2001 ononderbroken is toegenomen – van 40,5% tot 55,3% –, alvorens af te nemen tot 53,1% in 2002. In de andere gewesten liep de ontwikkeling uiteen. In Brussel nam de participatie toe van 53,2% in 1998 tot 62,3% in 2000, alvorens terug te lopen tot 54,9% in 2002. In Vlaanderen werd de tussen 2000 en 2001 opgetekende stijging in 2002 volledig tenietgedaan; in dat jaar volgde 56,5% van het personeel een opleiding.

In de *uniregionale ondernemingen* bleef de indicator met betrekking tot de **opleidingsduur**, met name het aandeel van het totale aan opleiding bestede arbeidsvolume, in de drie gewesten relatief stabiel. Het in Wallonië opgetekende peil van 0,38% beliep ongeveer twee derde van het niveau in de twee andere gewesten, dat uitkwam op zowat 0,6%. In 2002 bedroeg die indicator 0,95% voor de Waalse *multiregionale ondernemingen*, tegen

Tabel 2.

Opleiding in de ondernemingen: opsplitsing naar gewest (1) (België; 1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
Ondernemingen met opleidingsactiviteiten (% van het totale aantal ondernemingen)					
Uniregionale ondernemingen					
– Brussel	8,0	7,3	7,2	6,8	7,1
– Vlaanderen	7,7	8,4	8,0	7,2	7,3
– Wallonië	4,1	4,4	4,6	4,5	4,8
Multiregionale ondernemingen					
– Brussel	50,3	42,2	43,9	44,6	45,7
– Vlaanderen	46,8	48,7	48,5	47,9	49,7
– Wallonië	40,0	42,7	47,0	47,6	46,6
<i>België</i>	7,5	7,9	7,6	7,1	7,3
Aantal opgeleide personen (% van de werkgelegenheid op 31 december)					
Uniregionale ondernemingen					
– Brussel	34,8	31,6	32,3	30,3	31,3
– Vlaanderen	27,3	30,3	30,0	27,6	29,7
– Wallonië	16,4	16,9	16,8	19,6	19,9
Multiregionale ondernemingen					
– Brussel	53,2	61,1	62,3	58,9	54,9
– Vlaanderen	58,9	58,3	56,4	63,2	56,5
– Wallonië	40,5	46,5	49,2	55,3	53,1
<i>België</i>	33,3	34,9	35,2	35,7	35,1
Aantal opleidingsuren (% van het aantal gewerkte uren)					
Uniregionale ondernemingen					
– Brussel	0,77	0,69	0,77	0,65	0,62
– Vlaanderen	0,56	0,64	0,66	0,63	0,57
– Wallonië	0,34	0,33	0,40	0,43	0,38
Multiregionale ondernemingen					
– Brussel	1,63	1,40	1,27	1,43	1,36
– Vlaanderen	1,23	1,17	1,68	1,58	1,62
– Wallonië	1,12	1,15	1,14	1,25	0,95
<i>België</i>	0,75	0,75	0,86	0,84	0,79
Opleidingskosten (% van de personeelskosten)					
Uniregionale ondernemingen					
– Brussel	1,49	1,22	1,23	0,90	0,87
– Vlaanderen	0,85	0,97	0,98	0,90	0,84
– Wallonië	0,50	0,50	0,55	0,58	0,52
Multiregionale ondernemingen					
– Brussel	2,93	2,91	2,76	2,75	2,49
– Vlaanderen	2,24	1,89	2,50	2,45	2,43
– Wallonië	1,56	1,72	1,67	1,70	1,27
<i>België</i>	1,34	1,30	1,41	1,35	1,26

(1) Resultaten op grond van een meerderheidsopsplitsing naar gewest, waarbij de sociale balans van een onderneming wordt toegerekend aan het gewest waar ze het grootste aantal arbeidsplaatsen telt.

Bron: NBB (sociale balansen)

1,36% in Brussel en 1,62% in het Vlaams Gewest. Het verschil tussen Wallonië en de andere gewesten is in die bedrijven tussen 2001 en 2002 sterk vergroot.

De **kostenindicator** bleef tussen 1998 en 2002 in de Waalse *uniregionale ondernemingen* nagenoeg onveranderd. Zijn stijging bleef immers beperkt tot 4%, terwijl tegelijkertijd de opleidingsduur uitgedrukt in verhouding tot het aantal gewerkte uren met 12% toenam en de participatiegraad van de werknemers met 21% in de hoogte ging. De meer gematigde stijging van de kostenindicator valt mogelijkterwijs toe te schrijven aan het grotere gebruik van de opleidingscheques die vanaf 1998 in Wallonië zijn ingevoerd en die een deel van de opleidingsuitgaven van de kmo's subsidiëren. Een soortgelijk subsidiëringsmechanisme werd in het Vlaams Gewest pas in 2002 opgezet, zodat de effecten ervan wellicht nog maar in beperkte mate tot uiting komen in de sociale balansen betreffende dat boekjaar. In totaal beliep het opleidingsbudget

in 2002 0,52% van de personeelskosten van de Waalse *uniregionale ondernemingen*, tegen respectievelijk 0,84% en 0,87% in de Vlaamse en Brusselse ondernemingen. In deze laatste bedroeg het in 2002 bereikte peil minder dan 60% van dat in 1998, wat wijst op een geleidelijke verlaging van de voor opleiding uitgetrokken middelen.

In de – qua omvang grotere – *multiregionale ondernemingen* is het aan opleiding bestede budget verhoudingsgewijs veel ruimer dan in de *uniregionale* bedrijven: zo vertegenwoordigden opleidingen in Vlaanderen en in Brussel ongeveer 2,5% van de personeelskosten, terwijl Wallonië, met zowat 1,3%, duidelijk achterbleef.

*Pierrette Heuse
Philippe Delhez
Nationale Bank van België*